

VAN BOTERBERG TOT SUPERHEFFING

1946

Jaar	Melkveehouders / koeien	Melkkoeien x 1000	Melk/vet/eiwit gem. / koe	Melkgeld cent/kg.	Melk Mln. kg	Kaas ¹⁾ mln. kg.	Boter ¹⁾ mln. kg.	Boterberg mln. kg.	M-Melkp. mln. kg
1939		1.566	3.520 / 3,24	6,20	5.512	121 / 69 / 52	108 / 50 / 56		
1945		1.116	3.046 / 3,52	12,83	2.546	37 / 43 / 0	39 / 36 / 0		
1946		1.279	3.158 / 3,38	12,81	3.911	66 / 64 / 0	54 / 53 / -		
1947		1.326	3.050 / 3,52	14,79	3.918	65 / 49 / 15	53 / 50 / 0		

1) productie / consumptie / export mln. kg.

1946									
1946-01-04	OB		Commentaar op: ‘Samenvoeging kleine landbouwbedrijven						
1946-01-17	VSSD		Melkprijs veehouders – Garantieprijs – 18 – 19 ct / kg.						
1946-02-02	ZZNB		Mansholt in 2e Kamer: Melk, boter en kaas worden in april weer geëxporteerd						
1946-02-13	NvhZ		Ir. S.L. Louwes: ‘Nederland moet meer melk gaan drinken’						
1946-03-25	ZD		<u>Mansholt</u> : Meer ambtelijke bemoeiing met den landbouw onvermijdelijk.						
1946-06-05	LD		Ir. S.L. Louwes: ‘Liever kaas dan boter voor export’						
1946-06-08	LC		Minister S. L. Mansholt: ‘Nederlands voedselpositie is critiek’						
1946-11-29	HK		Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland over boter- en kaasexport						
1946-12-03	LD		Geen leeg botervlootje Onze koeien weerden zich dapper dit jaar						

1946

Opbouw, 1946-01-04 ¹

Commentaar op: Samenvoeging kleine landbouwbedrijven

Er u op ons eiland enige onrust ontstaan². En terecht!

Niemand minder dan de Sociaal-Democratische Minister Mansholt, Hoofd van het Departement Landbouw en Visscherij heeft eenige belangrijke redevoeringen gehouden. Speciaal de passagen inzake de samenvoeging van kleine akkerbouwbedrijven veroorzaakten die onrust.

Blijkens een persverslag van 15 December 1945 zeide genoemde bewindman in een redevoering voor de Vereeniging van bedrijfsvoorlichting in de Wieringermeer. „De kleine akkerbouwbedrijven zullen samengevoegd moeten worden tot bedrijven van 5 tot 8 H.A., waarop een economische bedrijfsvoering mogelijk is. Een noodwet is in voorbereiding”. Eenige dagen later gaf de pers wederom een verslag van een redevoering van denzelfden Minister, thans gehouden op het eeuwfeest der *Geldersche Maatschappij van Landbouw*. Excellentie Mansholt sprak daar ongeveer aldus: „Het kleine bedrijf zal gebracht moeten worden in een economische eenheid waar rationeel gewerkt wordt. De regering is dan ook doordrongen van de noodzaak van herverkaveling en samenvoeging van kleine bedrijven. Zij doet dat al in Walcheren en komt hiervoor met een speciale wetgeving, welke een voorbeeld zal zijn voor andere deden van het land. Dat betekent dat een deel der boeren naar elders overgebracht zal moeten worden”. Een dergelijke maatregel zou voor Flakkee groots gevolgen hebben.

Onderstaand staatje geeft daarvan een duidelijk beeld. Ons eiland heeft:

1640 bedrijven van 0 t/m 1 H.A.
1034 bedrijven van 2 t/m 5 H.A.
297 bedrijven van 6 t/m 10 H.A.
236 bedrijven van 11 t/m 20 H.A.
238 bedrijven van 21 en meer H.A.

Dit betekent dus dat van de ruim 3400 bedrijven er ruim 2000 of wel 82 % zouden moeten worden samengevoegd.³

Het spreekt vanzelf dat daardoor zeer vele, kleine nijverden, in hun bestaan zouden worden bedreigd. Juist het klein-bedrijf vormt een stuk volkskracht, omdat deze groep door ingespannen arbeid zich heeft weten op te werken tot kleinbezitters. Bezit kweekt steeds verantwoordelijkheid en veelal initiatief, beide eigenschappen die een volk sterk maken. Het is van grote betekenis, dat tussen arbeiders en groot-werkgevers een middengroep is, die tegenstellingen verzacht.

Naast de sociale is er ook een economische zijde.

Zou samenvoeging van bedrijven de werkgelegenheid niet doen afnemen? De intensiviteit op de bedrijven zal ongetwijfeld verminderen, terwijl de teelt van grove tuinbouwproducten (uien en peen) zeker sterk zal teruglopen, hetgeen zijn terugslag zal geven op verschillende indirecte groepen van onze eilandbevolking, als de handel en het transportwezen.

1 Opbouw is een van de kleinere Couranten van vlak na de oorlog, verspreidingsgebied Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden! (ZHN.)

2 Het gaat hier, zoals later uit de tekst blijkt, om het Zuid-Hollandse eiland Overflakkee. (ZHN.)

3 Landelijk gezien was het niet veel beter: MB blz. 121 heeft het over 70% van alle bedrijven die kleiner waren dan 5 H.A.

Vanwege de grote belangen, die er voor ons eiland mede gemoeid zijn, hebben we ter bevoegder plaatse geïnformeerd, doch ontvingen de geruststellende mededeling, dat de noodwet tot samenvoeging van bedrijven alleen betrekking heeft op het zo zwaar geteisterde Walcheren. Het ligt in de bedoeling de vrij komende landbouwers schadeloos ze stellen in de Noord-Oost-Polder.

Ons is niet duidelijk wat de Minister bedoeld heeft met de uitlating om de speciale wetgeving voor Walcheren voor andere delen van het land ten voorbeeld te stellen. We willen gaarne gerust zijn, maar vragen toch de zin der rede ze mogen verstaan. Intussen make men zijn landbouworganisaties sterk.

De maatschappij vorme zelf organen tot juiste vormgeving aan de ontwikkeling der bedrijfsverhoudingen.

Beginselen beheersen nog steeds ieders handelingen. Daarom behoort ieder Christen in eigen organisatie invloed uit te oefenen op de ontwikkeling der maatschappij.

Vrije Stemmen van Schouwen-Duiveland, 1946-01-17

Melkprijs en uitbetaling toeslag – Garantieprijs⁴

Per 28 Oct. 1945 werd de melkprijs voor de melkleveranciers verhoogd met 3 cent per liter. De consumentenprijs werd per 25 Nov. verhoogd van 15 op 16 cent. De veehouder-leverancier moet vanaf 28 October 1945 van de afnemer-slijter bij levering franco, huis slijter 19 cent per liter geleverde melk ontvangen. Wordt de melk door de slijter afgehaald dan mag een korting op de prijs door de slijter worden toegepast.

De melkprijs toeslag, welke vóór 28 October 1945 4.5 ct., van 28 Oct. tot 24 Nov. 7,5 cent . en vanaf 25 Nov. 1945 6,5 cent bedraagt wordt aan de melkslijters uitbetaald, bovendien ontvangt de melkslijter van het *Bedrijfschap Zuivel* een toeslag als vergoeding voor melk ophaling boven het bedrag, dat hij dienaangaande bij zijn leverancier in mindering mag brengen. [...]

Zierikzeesche Nieuwsbode, 1946-02-02

Melk, boter en kaas worden in April weer geëxporteerd

Minister Mansholt schonk in de Kamer uitvoerig de aandacht aan de tuinbouw en hij ont-hulde, dat de regering zich voorstelt de groenten dit jaar van de bon te doen en enige vrijheid ten aanzien van de prijzen, vooral van primeurs te verlenen; dat binnenkort het aantal in de land- en tuinbouw werkzame ambtenaren verder zal worden ingekrompen; dat na 1 April a.s. weer tot expert van melk en andere zuivelproducten overgegaan zal kunnen worden (thans is er nog invoer van melk); dat gestreefd wordt naar de verstrekking van kaasrantsoenen van 100 gr. per week en dat alles wat ons land daarna meer produceert voor export bestemd zal worden; dat het vleesrantsoen nog steeds aan de lage kant is en dat ons land zijn toewijzing uit het buitenland heeft moeten terugbrengen van 69.000 ton tot 25.000 ton. bij gebrek aan deviezen; dat de regering vernieuwing van de vissersvloot overweegt en de visserij zal stimuleren.

4 Werd – zie 1947-04-24 – 21½ aan slijters en 18½ ct aan fabriek.

Ir. S. L. Louwes⁵: ‘Nederland moet meer melk gaan drinken’

„Als ze weer *vrij* is”.

„Nederland moet in de toekomst meer melk gaan drinken dan vóór den oorlog” aldus verklaarde de heer Ir. S. L. Louwes, *Directeur-generaal van de Voedselvoorziening* op een te ‘s Gravenhage gehouden persconferentie.

Voor de oorlog bedroeg het melk verbruik in Nederland per jaar 100 Liter per hoofd der bevolking. Denemarken bijv. consumeerde 200 Liter per hoofd. Melk is het beste voedsel wat wij hebben, melk kunnen wij beter in natuurlijke vorm gebruiken dan door middel van een groot boterverbruik. De wijze van verkoop van melk in Nederland laat evenwel nog veel te wensen over. Verbetering hierin zal nodig zijn.

Wanneer de melkconsumptie in Nederland in de toekomst - zodra de melk „vrij” komt, - zal stijgen behoeft de afzet van de zuivelproductie minder zorg te baren dan voorheen aangezien de overschotten die anders op de wereldmarkten plaatsing zouden moeten vinden, dan minder groot zullen zijn. De heer Louwes is van mening dat Nederland er naar moet streven in de toekomst meer melk dan boter te exporteren.

Zeeuwsch Dagblad, 1946-03-25

Radiopraatje Minister Mansholt

Meer ambtelijke bemoeiing met de landbouw onvermijdelijk.

In zijn Vrijdagavond gehouden radio-rede, heeft Minister Mansholt aangekondigd, dat de internationale voedselpositie bepaalde maatregelen ten opzichte van den landbouw mogelijk maakt.

De Regering zal de bestemming van de voortbrengselen moeten regelen.

Een goede regeling van de productie en de bestemming van den oogst zal nodig zijn.

Wij zullen b.v. moeten voorkomen, dat granen, die voor menselijke consumptie nodig zijn, een bestemming als veevoeder vinden. Hoewel het streven om de ambtelijke bemoeiingen met landbouw en voedselvoorziening te beperken onverminderd blijft bestaan, zal de eerste zorg toch moeten zijn, een juiste bestemming van onzen producten.

De vele ingrijpende maatregelen van het verleden zullen niet alle terugkeren, doch de grotere vrijheid, die men na de opheffing van vele voorschriften heeft verkregen, zal niet over de gehele linie gehandhaafd kunnen worden.

5 Ir. Stevan L. Louwes (1889-1953) Landbouwkundige, voor WO-II nauw betrokken bij de *crisis wetgeving* en (voorbereiding) voedselvoorziening. Tijdens de oorlog stond Ir. Louwes aan het hoofd van een uitgebreide voedselvoorzieningsorganisatie. Na WO-II zou hij Directeur-generaal v.d. voedselvoorziening. Hij was ook een van de personen die zich bezig ging houden op internationaal terrein (F.A.O.) Ook bij de vorming van de Benelux nam hij een vooraanstaande positie in. In de O.E.E.S – voorloper van de E.E.G. was hij vicevoorzitter van Landbouw- en Voedselvoorzieningscommissie. (S. L. Louwes was een broer van Herman D. Louwes, neven van S. Mansholt ze waren opgegroeid in de – Groninger – Westpolder)

Er is van deze grotere vrijheid trouwens misbruik gemaakt, zoals het ernstig toegenomen clandestiene slachten van varkens bewijst. Het is dan ook niet uitsluitend de voedselsituatie, die het noodzakelijk maakt voor de varkenshouderij beperkende maatregelen te treffen, al is het hoofdzaak.

Spr. deed een beroep op onze landbouwers zich aan te gorden tot harden arbeid en tot loyale medewerking tevens, en het gehele volk om alle zwarte praktijken tegen te gaan. De strijd tegen frauduleuze en clandestiene handelingen is geen zaak van de controleurs van de overheid, het is de zaak van iedere Nederlander.

Limburgsch Dagblad 1946-06-05

‘Een Internationale Boeren-organisatie’

Ir. S. L. Louwes: ‘Van boter naar kaasexport’!

De leider van de Nederlandse delegatie op de thans geëindigde *Intern. Landbouwconferentie*, dhr. Louwes, verklaarde tegenover het A.N.P., dat het in de lijn van de ontwikkeling ligt, dat men thans streeft naar een internationale boerenorganisatie, die een agrarisch wereldgeweten kan opbouwen, waar door voorkomen wordt, dat in de wereld in landbouwcrisis optreedt. Zulks zou een belangrijke bijdrage tot de wereldvrede betekenen, want driekwart van de aardbevolking bestaat uit boeren en landarbeiders, wier welstand van grote invloed is op de wereldconjunctuur. Alhoewel op het ogenblik nog niet ter sprake gekomen, zag dhr. Louwes in de toekomst voor de internationale organisatie ook nog tot taak weggelegd het vraagstuk van de instandhouding van den kleinen boerenstand onder de ogen te zien.

Tenslotte bracht dhr. Louwes onzen export ter sprake. Ten aanzien van de boter-export merkte hij op, dat onze productiekosten voor boter b.v. veel hoger zijn dan die in Nieuw Zeeland en Australië. In dit verband kwam bij hem de vraag op, of het niet beter zou zijn van boter over te schakelen op kaas, maar dan een werkelijk zeer goed product, daar men anders in Engeland b.v. niet veel kans zou hebben een geregelden afzet te vinden.

Leeuwarder Courant, 1946-06-08

Minister Mansholt:

Nederlands voedselpositie is critiek

De heer S. L. Mansholt, minister van *Landbouw Visscherij en Voedselvoorziening*, die optrad als voorzitter van de Nederlandse delegatie op de te Washington gehouden conferentie, waartoe de voedsel- en landbouworganisatie der verenigde volken (F.A.O.) de vertegenwoordigers der U.N.R.R.A., de *Combined Food Board* en de *Economie Emergence Committee for Europe* en de ministers van Landbouw en voedselvoorziening had uitgenodigd, is dezer dagen te 's-Gravenhage teruggekeerd. In verband met zijn bezoek aan deze conferentie heeft minister Mansholt voor vertegenwoordigers der pers een overzicht gegeven van de ontwikkeling van de internationale voedselpositie en een schets van de situatie in Nederland.

Ten aanzien van de voedselvoorziening in ons land merkte minister Mansholt op, dat men niet algemeen ervan overtuigd is dat de toestand inderdaad critiek is. Het vet en suikerrantsoen waren nauwelijks te handhaven. Al maandenlang leefden we van de hand in den tand. Tot dusverre heeft men met kunst en vliegwerk de rantsoenen op peil kunnen houden. Zo zijn er bijvoorbeeld op de bonnefooi schepen naar Canada gestuurd om suiker te halen. Het is gelukt daar 30.000 ton te laden. Toen brak hier prompt de havenstaking uit en de suiker bleef liggen.

Er is gesuggereerd, dat de verlaging van het suikerrantsoen een truc was om de staking te breken, maar de heer Mansholt verzekerde, dat dit niet het geval is.

Ten aanzien van het vet zitten we in een critieke positie. Als we de grondstoffen, welke in Indië liggen, niet krijgen, zullen er moeilijkheden komen. Maar de rantsoenen kunnen op peil gehouden worden door het doen lossen door vrijwilligers.

Met het graan zijn we wat gelukkiger geweest. De voorraad is thans voldoende om het broodrantsoen tot half Juli te handhaven. Dan komt er een moeilijke periode totdat ons eigen graan komt. Van 1 October af kunnen we putten uit eigen oogst. Tot dien datum hoopt men echter het rantsoen te kunnen handhaven.

De veevoederpositie is buitengewoon moeilijk.

Aangezien de kostprijs van onze boter te hoog is, zullen we moeten gaan denken aan kwaliteitsartikelen als kaas, gecondenseerde melk enz.

Tenslotte gaf minister Mansholt te kennen, dat er in Nederland een tekort bestaat aan landarbeiders, doch een overschot aan jonge boeren, die geen land kunnen krijgen om een eigen bedrijf te beginnen. Dat is een groot probleem. Wat immigratie betreft biedt Canada op dit punt grote mogelijkheden.

Heerenveensche Koerier 1946-11-29

Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland

Jaarvergadering te Leeuwarden

Voorzitter R. A. Bouma zeide in zijn openingsrede dat de uiterste energie doorlopend vereist wordt om te trachten de kwaliteit van onze boter en kaas op te voeren, willen we de voor-sprong, die we nog op andere landen hebben, behouden. Dat het met de export nog niet vlot verloopt, ligt niet aan de kwaliteit. De achterstand in de inrichting van onze bedrijven moeten we zo spoedig mogelijk zien in te lopen.

[....]

De afzet van Zuivelproducten.

De heer Geluk (FNZ.) behandelde enkele vraagstukken inzake de afzet van zuivelproducten. In 1929 bedroeg onze boterexport 86 miljoen, in 1939 44 miljoen. De kaasexport in 1929 79 miljoen, in 1938 29 miljoen. De export van melkproducten in 1929 54 miljoen, in 1938 45 miljoen.

Toen kwam de oorlog. In 1940 was het met de export afgelopen. De melkproductie daalde van 5.5 miljard kg in 1939 tot 2.5 miljard in 1945. Ze kan thans geschat worden op 35 % boven die van 1945. Over drie á vier jaar kan ze weer op het oude peil zijn.

Volgens ministeriële mededelingen zal de consumentenprijs voor boter verhoogd worden tot f3,20. De margarineprijs blijft gelijk. Deze is thans f1,28. resp. f1,36 en verhoudt zich dus tot de boterprijs als 2 : 5 (vóór de oorlog 2 : 3) Men schijnt bovendien van plan te zijn, op de boter een omzetbelasting te heffen van 2 á 3 cent per kg: op de margarine niet! De boter wordt dus meer en meer luxeproduct.

Australië en Nw.-Zeeland kunnen produceren tegen prijzen, overeenkomend met f1.65 á f1.75 per kg. c.i.f. Londen Denemarken exporteert, met regeringssteun, naar Engeland voor f2.30.

De Engelse markt is toonaangevend voor de wereldbotermarkt. Van export onzer boter bij de huidige verhouding tussen productie en exportprijs kan geen sprake zijn.

Limburgsch Dagblad 1946-12-03

Geen leeg botervlootje

Onze koeien weerden zich dapper

**Er is meer verse boter dan in de bonnen kan worden verkocht
Desondanks toch koelhuisboter op de markt!**

(Eigen reportage,)

Bij de boterdistributie in dit vriendelijke land tuimelt men vol verbazing over de eene boterkluit na de andere. Alle groote, landelijke boterleveranciers klagen luidkeels, niet dat er te weinig, maar dat er teveel boter is. Zij blijven met groote voorraden zitten. De bontoewijzing voor boter, is te gering in werphouding tot de tegenwoordige productie.

Een gunstig jaar.

De hoeveelheid verse boter, welke wordt afgeleverd, is grooter dan de hoeveelheid, die op de bonnen kan worden verkocht. De koeien hebben braaf hun best gedaan - het is een gunstig jaar geweest. Wat dit betreft, zijn we letterlijk met onze neus in de boter gevallen.

Het kantoor van den *Zuid-Nederlandschen Zuivelbond* kocht anders omstreeks dezen tijd boter in Friesland, omdat in het algemeen de productie van verse boter in ons gewest reeds in den herfst niet toereikend is. Op het oogenblik echter wordt er nog voldoende boter door de Limburgsche zuivelfabrieken afgeleverd, om in de eigen behoeften te voorzien. En de Friezen, die vroeger rustig thuis op de bestellingen bleven wachten, sturen thans gulle aanbiedingen de wereld in, om hen als-je-belieft van de boter af te helpen. Zelfs kleine grossiers, die nooit zaken in Friesland hebben gedaan, krijgen dergelijke verzoeken thuis gestuurd,

Begrijpelijke aarzeling.

Deze toestand is onbevredigend, maar hij geeft op zich zelf geen aanleiding tot openbaar alarm-geroep, Men moet in dezen uiterst moeilijken tijd, waarin ook de overheids organen 't verre van gemakkelijk hebben, geen haartjes, in de boter zoeken! De ruime aanvoer van boterkluiten levert bovendien het bemoedigende bewijs, dat de veestapel de zware verliezen uit de oorlogsjaren verrassend snel te boven komt.

Dat men niet kwistig is met het uitgeven van extra-bonnen, om zoo het teveel aan boter kwijt te raken, is vermoedelijk ook wel te verdedigen. Tegenwoordig verdienen talrijke, menschen te weinig, om het normale voedselpakket op hun bonnen te kunnen koopen, Extra boter zouden zij volstrekt niet kunnen bekostigen, ook niet tegen den prijs, welke in den gewonen han-

del wordt betaald. Als er dus meer boterbonnen werden verstrekt, zou 't waarschijnlijke gevolg een toenemen van den zwarten handel zijn en een bevoorrechtiging beteekenen van de menschen met geld, die niet op een gulden meer of minder voor een zwart broodbonnetje kijken. Dat kan nogit de bedoeling van een distributiestelsel zijn.

Bovendien is - naar men zegt - de algemeene, vetpositie verre van rooskleurig. Met andere woorden: er is op het oogenblik wel boter genoeg, maar wij zitten zeer schaars in de margarine.

Verbluffend.

„Prachtig, prachtig!”, mompelt de lezer,. Maar waarom verhuist het C.D.K. (Centraal Distributiekantoor) de boter, die er teveel is, niet naar de koelhuizen, waar reeds 7 miljoen k.g. ligt opgeslagen? Als de algemene vetpositie dan zoo ongunstig is en als het overschot aan boter, om welke reden ook, beslist niet in distributie kan worden gebracht, is het toch altijd beter de boter, die wij over hebben, op te slaan voor kwade, tijden, dan haar tenslotte te laten bederven!”

Dat zegt de naïeve lezer. Maar in deze, van den kook geraakte wereld, is het onbegrijpelijke mogelijk geworden.

Terwijl de productie van verse boter nog ruimschoots voldoende is wordt de verbluffende goocheltruc uitgehaald, om ook boter uit: de koelhuizen op de markt te gooien, met het gevolg, dat het reeds bestaande overschot nog toeneemt, en behalve de verse boter tevens een gedeelte van de koelhuis-boter dreigt te bederven.

Begrijpt gij nu, waarom men - bij het vernemen van dergelijke zonderlinge zaken - vol verbazing over de, boterkluiten tuimelt? Zal deze ergernis en gegronde ontevredenheid over den gang van zaken boter aan de galg gesmeerd zijn? Werkelijk, een duidelijke uiteenzetting over het gevoerde boter-beleid is niet alleen nuttig, maar zéér gewenscht. Het woord is daarom aan de wederpartij, met name aan het C.D.K. Kom over de brug mijne heeren!

LD: 1946-12-11. De kop heeft het over – toekomstige – overproductie. Dit zal wel ter sprake zijn gekomen, in het verslag echter niets over terug te vinden. Wel uitvoerig aandacht over het 'kleine boeren probleem'